

Sanct Deo Soli Elagabal.

Meteoriidikivi tuuakse Väike-Aasiast pidulikult Rooma, aasta 218.

Päikesejumal Elagabali võrdkuju tema auks püstitatud templis.

Petlemma täht. Giotto di Bondone, 1301–1305.

Väike märgiatlas

Karl Kello

KOIDUTÄHERELIGIOON, SABATÄHERELIGIOON...

Kristlust võib nimetada koidutähereligioksi. Jeesus ütleb: „Mina olen Taaveti juur ja sugu, särav koidutäht” (Ilm 22:13,16). Koidutäht kuulutab uue päeva algust – ja Kristuse usu valguse võitu. Igavesti elav Kristus on maailma valgus. Sama hästi võib aga öelda, et kristlus on sabaatähereligiioon. Sabaatähed ehk komeedid on nii juudiusu kui kristluse kujunemisel mänginud määravat rolli, võimalik et alates juba juudi rahva identiteedi tekkimisest.

Exodus

Egiptuse orjapõlvest põgenemine ühendas tulevase juudi rahva: juhatades oma rahva välja Egiptusest, pani Jahve aluse nende identiteedile. Jumal töötas: iga paik, kuhu teie jalatald maha astub, kuulub teile. Iisraellaste lahkumist Egiptusest võis põhjustada just meteoriidikandja komeet, mis ühtlasi näitas neile teed: ei lahkunud pilvesammal päeval ega tulesammal öösel teele asunud rahva eest (2Ms 13,22). Toimuda võis see ca 1200 eKr.

Pole võimatu, et tuhande aasta pärast sekkuks komeet/meteoriit jällegi saatuslikult juudi rahva ajalukku. Aastal 167 eKr algas Makabeide sõda. Ülestõusu Süüria ülemvõimu vastu põhjustas juutide pühima paiga, Jeruusalemma templi rüvetamine, kus ohvrialtarile püstitati „hävituse koletis” (1Mak 1,54; vrd Tn 11,31), s.o ilmselt lendkoletis (prohvet Taanieli järgi „hävitaja tuleb koletise tiibadel” (Tn 9,27)). Piiblikommentaaride kohaselt viitab hävituse koletis pühadust teotavatele kujudele ja ehitistele, mida vaenlase kuningas püstitas Jeruusalemma templisse. Selles nähakse ebajumalakuju; taevajumal Zeusile pühendatud altarit; materjalina meteoriidikivi(sid). Muuseas pidi just neil aastatel näitama end Halley komeet.

Halley komeet 11 eKr – 141 pKr

Leidub neid, kes peavad aastal 11 eKr tulnud Halley komeeti Petlemma täheks, s.o Kristuse sünnitähiks – koidutäht Kristuse kuulutajaks. Teadlaste hinnanguil pidi sabaatäht sedapuhku olema väga ere.

Aastal 66 ilmus Halley komeet taas. Siis algas Juudi sõda: seloodid tõusid üles Rooma vastu. Umbes samal ajal tabas Roomas märtrisurm usukuulutajaid Peetrust ja Paulust. Pole võimatu, et nende surm seostus otseselt Halley komeedi tulekuga: kas juhtus nõnda, et Peetrus-Paulus kuulutasid ette Kristuse teist tulemist seoses Tema sünnitähje järjekordse ilmutamisega, aga midagi ei toimunud?

Aastal 141 oli Halley komeet jälle kohal, parasjagu enne seda jõudis end ilmutada uus messia Bar-Kohba (aramea keeles 'tähepoeg', vrd Kristus kui koidutäht), juutide viimase Rooma vastase ülestõusu (132–135) juht.

Elagabalus, kivi ja keiser

Aastal 218, Halley komeedi järgmise külaskäigu ajal tegi Rooma noor keiser Elagabalus (218–222) riigi peajumalaks idamaist päritolu päikesejumala Elagabali ja kuulutas end tema ülempreestriks. Päikesejumala võrdkuju oli kooniline kivi, see toodi Rooma ja pandi spetsiaalselt tema jaoks tehtud templisse. Kivi väideti olevat taevast kukkunud – meteoriit, mis muud.

Aastal 222 tapsid ihukaitsevaelased oma Elagabaluse-nimelise, meteoriidina kummardatava päikesekeisri. Samal aastal tapeti kristlusevastase rahvaülestõusu käigus paavst Calixtus I (vrd Püha Peetri aujärjele alusepanija Peetruse märtrisurm Halley komeedi üle-eelmise külaskäigu paiku). Calixtus olnud väidetavalt esimene paavst pärast Peetrust, keda nimetatakse märterluse kogumikus „Depositio Martyrum”, ca 354, märtriks.

Täpselt tuhat aastat

Tähelepanu äratav tuhandeaastane intervall, mis iseloomustab algkristliku ning Põhjala esikristliku konteksti, s.o ristiusu levikut põhja poole. Paar otsest paralleeli kuulub aastatesse –11 ja 989 ning 30 ja 1030. Võtame esiteks Halley komeedi ilmutumised aastatel –11 ja 989. Kui aastal 11 eKr tõusis taevasse Petlemma täht, tähistades võimalik et Jeesus Kristuse esmailmustust, siis täpselt tuhat aastat hiljem, 989, lõi Halley komeedi taasilmudes Kiievi

kohal, n-õ pooltel teel Poja maalt Ema maa-
le särama „Kristuse usu valgus”, andes
tunnistust kristluse jõudmisest Skandinaa-
via mõjusfääri, tähendades ühtlasi eeldust
kolmanda Rooma sünniks.

Aastal ca 30, kui Kristus suri ristil ja tõu-
sis üles, oli poolmüütiline päikesevarjutus,
maa mattus maailma valguse kadudes
pimedusse. Tuhat aastat hiljem, 1030, kui
Püha Olavit tabas märtrisurm, toimus
täiesti reaalne päikesevarjutus. Päikese-
varjutus ja komeet käivad muide usutavasti
koos (draakon neelab päikese). Need päi-
kesevarjutused ca 30 ja 1030 omavad nii
algkristlikus kui ka Põhjala-kristlikus kon-
tekstis tohutut tähendust. Kuningas Olavit
sai põhjamine Lunastaja. Tema surm
seostus rahvateadvuses kuu aega hiljem
toimunud päikesevarjutusega – tuhat aas-
tat varem oli päev samuti pimenenud, kui
Kristust tabas ristisurm. Ajalugu kordus.

Püha Peetruse juuksekarv

Üht-teist võrreldavat ristiusu levikus võib
leida ka aastatest 66 ja 1066, mõlemad
Halley komeedi aastad. Kui ca 66 läks
märtrisurma Püha Peetrus, siis tuhat aas-
tat hiljem, 1066, saatnud paavst Alexander
II William Vallutajale Inglise troonile pääsu
hõlbustamiseks (loe: anglosaksi kirikule
lõputegemiseks) Püha Peetruse juukse-
karva. Paavsti õnnistusel toimunud sisse-
tung, mida kinnitas Peetruse juuksekarv,
omandas seega väidetavalt lausa ristisõja
maigu. Juustes peitub elujõud ja suur vägi,
ega asjata aetud orjadel ja vanatestament-
likul Simsonil pea paljaks. Maagilises mõt-
tes juuksed asendavad isikut. Mis tähen-
dab, et Püha Peetrus ise osales Inglismaa
vallutamises ja anglosakside allutamises
roomakatoliiklusele.

1066. aastal ilmunud Halley komeet pidi
olema heleduselt võrreldav täiskuuga, vaa-
deldav aprillist juulini. Hertsog William
alustas Inglise kanali ületust 27. septemb-
ril. Kuigi ei saa just väita, et komeet näitas
talle teed, võis see ometi teatud ajendiks
olla, kinnitades usku ettevõtte õnnestumis-
se. Ettevalmistused olidki juba augustiks
tehtud, ent ebasoodsad vastutuuled ei
lasknud sadamastki väljuda. Aga vähemalt
vägede kogumine ja laevade ehitamine
(neid oli kokku üle 600) käis n-õ komeedi-
valgel. Hastingsi lahing toimus 14. oktoob-
ril. Kuningas Haroldit tabas müütiline lõpp –
nool tabas silma ja vasak jalg raiuti alt. See
ei saa juhuslik olla. Tegu on päikselise tel-
gelase pimestamise ja põlvehaavaga. Ku-

ningas Harold asetub seega saarte keltide
müütiliste päikesejumalatega ühte ritta,
lõpetades selle auväärse jada. See tähen-
das ühtlasi lõppu iseseisvale anglosaksi
kirikule ja kristlikule kultuurile.

Taani kuningas Saaremaal

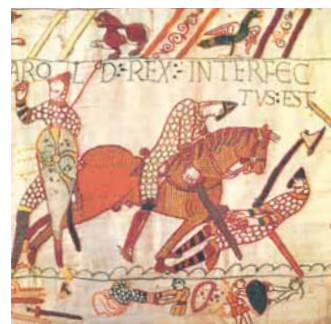
Kui hästi otsida, võib leida ka kohalikke
paralleele, näiteks aastate 222 ja 1222
kohta. Kui aasta 222 tähendas lõppu või-
malik et Halley komeedi ilmumisega 218
alguse saanud meteoriidina austatava päi-
kesejumala kultusele Roomas, otsustati
ehk just aastal 1222, kui saabus taas Hal-
ley komeet, teha lõpp saaremaisele vaa-
raole, päikese pojale.

Mis toimus? Aastal 1218 oli läinud eest-
laste kristianiseerimine Taani kuninga alla.
Paavst lubas Taani Valdemarile kõik vallu-
tatud maad, mis tekitas sakslastes palju
paksu verd. Kogunud suure sõjaväe, tuli
Taani kuningas niisiis 1222 koos krahv
Albertiga Saaremaale ja hakkas kivilinnust
ehitama. Kroonik Henriku teatel tuli sinna
Taani kuninga juurde ka auväärne Riia
piiskop koos sõjateenistuse meistri, venda-
de, liivlaste ja teistega. Saaremaa oleks
võidud tookord nende jõududega vabalt
kohe ära võtta – s.o Tharaphita välja heita,
vaarao uputada, mis sai teoks alles viis
aastat hiljem. Sedapuhku jooksis üritus lii-
va ilmselgelt sel lihtsal põhjusel, et saksla-
sed polnud nõus oma juhtpositsiooni Maar-
jamaa ametlikul ristiusustamisel/vallutamisel
loovutama.

Taani kuninga Saaremaa külaskäigu
aastal ilmutas Halley komeet end sep-
tembri keskpaiku. Kui kuningas tuli Saare-
maale, pidi ta seda tegema kevadel või
suvel. Pole võimatu ette kujutada, et just
sügisene sabatäht sundis teda jätma oma
püha ürituse pooleli, lõpetama kohaloleku
Saaremaal, loobuma kivilinnuse ehituse lõ-
puleviimisest kaaslasid saatuse hooleks jät-
tes. Halley komeedi eelmine külaskäik aas-
tal 1145 oli ennustanud õnnetust: selle aas-
ta lõpus välja kuulutatud teine ristisõda võit-
luseks Püha Haua ja Püha Maa eest lõp-
pes täieliku läbikukkumisega, julgustades
moslemeid Jeruusalemma tagasi võtma.

Halley komeet 1066 (Bayeux' vaip).

Kuningas Haroldi põlvehaav 1066 (Bayeux' vaip).

Püha Olavi põlvehaav, 1030. (Ca 1300, Norra.)

Püha Olavi ristisurm. (Andenesi kirik, Norra, ca 1500.)